

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Koneen Säätiö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liittyen vanhojen metsien kriteereihin Suomessa.

Koneen Säätiö on syvästi huolestunut valtion vanhojen metsien suojelun tilasta Suomessa ja näkee, että hallituksen esitys vanhojen metsien kriteereistä tulee laatia uudestaan.

Koneen Säätiö on merkittävä metsien kestävään käyttöön liittyvien hankkeiden rahoittaja Suomessa ja on kuluneen vuoden aikana päättänyt rahoittaa erilaisia metsiin liittyviä hankkeita jo yli yhdeksällä miljoonalla eurolla. Koneen Säätiö on rahoittanut esimerkiksi vuodesta 2021 alkaen Luonnonmetsätyöryhmä- nimellä toiminutta asiantuntijaryhmää, joka on kartoittanut saamelaiden kotiseutualueen eteläpuolisten, Suomen valtion omistamien luonnontilaisten ja vanhojen metsien sijaintia ja määrää. Maastossa on tarkastettu kymmeniä tuhansia hehtaareita potentiaalisia EU:n biodiversiteettistrategian mukaisia suojelemattomia valtion luonnonmetsiä eri puolilla Suomea. Ryhmän jäsenet ovat Suomen osaavimpia luonnonmetsien tuntijoita ja kokeneita kartoittajia.

Säätiö tekee tiivistä yhteistyötä laajasti eri tutkimuslaitosten ja yliopistojen tutkijoiden kanssa Metsän puolella -yhteisön puitteissa ja on yhdessä tutkijoiden kanssa laatinut vetoamuksen vanhojen metsien kriteereiden uudelleen laatimiseksi. Vetoamuksen on allekirjoittanut jo 342 tutkijaa 6.8.2024 mennessä.

Koneen Säätiö on laatinut tässä lausuntona esitettävän vetoamuksen tekstin ja kutsunut ympäristöalan tutkijoita allekirjoittamaan sen.

Koneen Säätiö ja allekirjoittaneet tutkijat näkevät, että

- hallituksen kriteerien määrittäminen tulee tehdä avoimesti ja tiedeperustaisesti. Vetoamuksen allekirjoittaneet eivät hyväksy Orpon hallituksen esittämiä kriteerejä vanhoille metsille.

- esitetyillä kriteereillä hallitus käytännössä lisäisi vanhojen metsien hakkuita ja antaisi luontokadon jatkua, nostamalla suojelukynnyksen perusteettoman korkealle.

- vaikuttava, kansainvälisten velvoitteiden mukainen luonnonsuojelulla toteutettu tiukan suojelun päätös valtion mailla kattaisi mm. alue-ekologisen verkoston aarniometsä- ja luonnonmetsäkohteiden pysyvän suojelun sekä uudempien inventointien luonnonmetsäkohteet, eli yhteensä vähintään 700 000 hehtaaria vanhoja ja luonnontilaisia metsiä, luvun tarkentuessa saamelaisalueiden kartoitusten ja neuvotteluiden myötä.

Erityisesti haluamme nostaa esiin kolme kriittistä asiaa:

1) Kriteerien tulee kattaa kaikki luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät – ei vain osaa niistä

EU:n jäsenmaat, Suomi mukaan lukien, ovat hyväksyneet yhdessä EU:n biodiversiteettistrategian, jonka yhtenä tavoitteena on määrittellä, kartoittaa, seurata ja suojella tiukasti kaikki EU:n jäljellä olevat luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät. Näiden metsien suojelu on välttämätöntä, koska niiden määrä vähenee edelleen hakkuiden seurauksena. Vanhojen metsien kehittyminen on hidasta, ne ovat korvaamattomia elinympäristöjä uhanalaisille metsälajeille ja ne ovat suuria hiilivarastoja.

Luonnontilaiset ja vanhat metsät ovat tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta korvaamattoman arvokkaita. Niissä on valtava luonnonhistoriallinen arkisto, johon on tallentunut mm. metsien kehityshistoria, ilmastovaihtelun historia ja kulttuuriperinnön jäljet.

Orpon hallitus pohjaa kriteeriesityksensä Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen tutkijoiden taustaselvitykseen, josta hallitus on kuitenkin poiminut vain korkeimmat mahdolliset arvot vaihteluvälien ylärajalta ”luonnontilaisten vanhojen metsien” iälle ja lahoppuun määrälle, ohittaen olennaiset vaihteluvälit sekä aiemmin käytössä olleet vanhojen metsien ja luonnontilaisten metsien kriteerit.

Erityisen huomionarvoista on, että Euroopan komission ohjeistuksen vastaisesti hallituksen kriteerit jättävät kokonaan huomioimatta muut vanhat metsät. ”Vanhat metsät” on ”luonnontilaisia vanhoja metsiä” laajempi käsite, joka sisältää myös luonnontilaisen kaltaiset vanhat metsät, jotka rakenteeltaan ja dynamiikaltaan alkavat riittävästi muistuttaa luonnontilaista vanhaa metsää. Näissä metsissä voi olla selviä merkkejä ihmistoiminnasta, kuten vanhasta tukkipuiden poiminnasta, mutta metsät ovat jääneet selvästi pitkäksi aikaa puuntuotannon ulkopuolelle. EU-ohjeistus edellyttää myös näiden metsien tiukkaa suojelua, mikä onkin luontokadon pysäyttämisen kannalta keskeistä.

Hallituksen esitys johtaisi käytännössä EU:n biodiversiteettistrategian määritelmän mukaisten vanhojen metsien hupenemiseen entisestään, kun niitä rajautuisi nyt suojelukriteerien ulkopuolelle.

EU:n indikaattoreita tulisi tulkita niin, että lajistollisesti arvokkaita ja rakennepiirteiltään edustavia luonnontilaisen kaltaisia vanhoja metsiä ei hakata. Pääsääntöisesti havumetsät, joissa on Etelä-Suomessa yli 120-vuotiasta ja Pohjois-Suomessa yli 140-vuotiasta puustoa ja joissa on eri lahovaiheen kuolleita puita sekä luontaisia puustorakenteita ja vanhalle metsälle ominaista lajistoa, tulee suojella. Lisäksi heikosti tuottaville vanhoille metsille (kitumaat, tietyt niukkatuottoiset kalliometsät, rämeet ja korvet) ei tule asettaa tavoitemääriä kuolleelle puulle. Lahoppuun osalta kriteerien edellyttämät lahoppuuston määrät ovat hallituksen esityksessä huomattavan korkeita koko maassa. Yhdessä korkean ikävaatimuksen kanssa korkea kuolleen puun tilavuusvaatimus aiheuttaa sen, että merkittävä osa EU:n komission tarkoittamista vanhoista metsistä jäisi hallituksen ehdottamien kriteerien ulkopuolelle. Kriteerien tulkinnassa on lisäksi huomioitava alue- ja kohdekohtaisesti indikaattoreiden keskinäiset vaihtosuhteet – esimerkiksi jos on runsaasti lahoppuuta

ja kattava lahoppuujatkumo, tai vahva vanhan metsän lajisto, voidaan muita kriteerejä kuten ikää tarkistaa alemmaksi.

2. Tiukkaan, pysyvään suojeluun tulee siirtää kaikki jo tiedossa olevat valtion vanhat ja luonnontilaiset metsät – ei vain osaa niistä

Petteri Orpon hallitusohjelmassa on sovittu kaikkien valtionmaiden luonnontilaisten, vanhojen metsien suojelusta, mikä onkin merkittävä tavoite, sillä valtaosa Suomen suojelemattomista luonnontilaisista metsistä ja vanhoista metsistä sijaitsee valtionmailla. Ne valtion metsät, jotka on jo aiemmissa kartoituksissa tunnistettu vanhoiksi metsiksi tai luonnontilaisiksi metsiksi ja siirretty pois metsätaloudekäytöstä, esimerkiksi alue-ekologisen verkoston luontokohteina, tulisi nyt siirtää suoraan pysyvään, tiukkaan suojeluun ilman lisäkartoituksia. Tällaisia Metsähallituksen omissa kartoituksissa jo paikannettuja ja EU:n taustadokumentin mukaisia vanhoja metsiä ja luonnontilaisia metsiä on noin 593 000 ha: aarniometsiä sekä lisäksi muita luonnonmetsiä. Hallitus aikoo kuitenkin siirtää suoraan suojeluun näistä vain muutamia prosentteja, 31 000 ha. Tämä ennakoii sitä, että valtaosa jo tunnistetuistakin luonnonmetsäkohteista valtion mailla jää jatkossakin ilman pysyvän, tiukan suojelun statusta, jolloin metsiä voidaan tarvittaessa ottaa hakkuisiin tai niihin voidaan kohdentaa muuta maankäyttöä kuin metsätaloutta. Huomautamme, että tällainen lähestymistapa on selkeässä ristiriidassa EU:n biodiversiteettistrategian kanssa.

Alue-ekologisen verkoston ulkopuolella valtion metsiä on inventoitu Luonnonmetsä-työryhmän ja Luonnonmetsät Sápmi -työryhmän voimin, muun muassa Koneen säätiön rahoituksella. Syken ja Luken kriteeriraportti arvioi kyseisten inventointien vastaavan EU-komission ohjeistusta varsin hyvin. Luontopaneeli onkin esittänyt Luonnonmetsä-työryhmän paikantamien kohteiden suojelua saamelaisalueiden eteläpuolella sekä oman suojeluprosessinsa aloittamista saamelaisalueilla. Myös Ympäristöministeriö on talvella 2024 esittänyt suojeltavaksi saamelaisalueen eteläpuolella 100 000 ha valtion maiden vanhoja metsiä, mikä vastaisi pinta-alaltaan hyvin Luonnonmetsä-työryhmän jo paikantamia kohteita sekä tiettyjä potentiaalisia kohteita sisältäviä kartoittamattomia alueita.

Saamelaisalueella on paljon suojelemattomia luonnontilaisia ja vanhoja metsiä sekä sellaisia metsiä, joita on aiemmin turvattu erilaisilla määräaikaisten rauhoituksen keinoilla, mutta joiden tulevaisuus on auki. Saamelaisten kotiseutualueiden kartoitus- ja suojelupäätökset onkin neuvoteltava yhdessä saamelaisapuolten kanssa, Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti, FPIC-periaate ja YK:n Kunming-Montrealin luontosopimuksen linjaukset huomioiden.

3. “Kansalliset kriteerit” on määriteltävä ja arvioitava avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti

Euroopan komission ohjeen mukaan vanhan metsän tunnistamisessa käytettävien kansallisten menetelmien tulee olla avoimesti laadittuja ja julkisesti saatavilla. Euroopan komissio edellyttää, että luonnontilaisten ja vanhojen metsien määrittely tehdään tiedeperusteisesti eikä taloudellisin perustein. Taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi on tehtävä kriteerien määrittämisestä erillisenä tarkasteluna. Vaikutusten arvioinnin pohjalta voidaan tehdä päätökset tarvittavasta rahoituksesta ja ohjauskeinoista suojelun toimeenpanemiseksi.

Tutkijayhteisön jäsenenä kannamme huolta kriteerien vaikutusten arvioimisesta avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti. Jotta näin voidaan tehdä, on tärkeää, että metsävaratieto myös valtion mailta on avoimesti saatavilla. Aluekohtaisten tietojen julkistamisen lisäksi on tärkeää, että

Metsähallitus julkistaa tiedot kartoitukseen valittavista alueista ja niiden valintaperusteista sekä kartoitusten ohjeistuksesta ja mahdollistaa kartoitustyön arvioimisen tutkijoiden toimesta.

Yhteenvetona Koneen Säätiö ja ympäristöalan tutkijat kannustavat Suomen hallitusta arvioimaan päätöskokonaisuuden uudelleen. On tärkeää, että Orpon hallitus säilyttää mielekkäät kriteerit luonnontilaisille metsille ja vanhoille metsille Suomessa, jotta arvometsät voidaan tunnistaa ja metsien luontokato pysäyttää. On turvattava aidosti kaikki luonnontilaiset metsät iästä riippumatta sekä metsät, jotka ovat ekologisilta ominaisuuksiltaan ja lajistoltaan vanhoja metsiä.

Suojelemalla kaikki valtionmaiden luonnontilaiset ja vanhat metsät hallitus tekee vastuullisen teon ja samalla osoittaa, että Suomessa halutaan turvata suomalainen luonto ja sen toiminnallisuus myös tuleville sukupolville.

Pantsar Mari
Koneen Säätiö - Metsän puolella